

Smaastykker.

XII.

Til Karakteristik af Biskop C. R. Müller.

Ved Sognepræst *John Hansen.*

Det er ikke meget, der vides om Christian Rudolph Müller, Kingos Eftermand paa Fyens Bispestol. Han blev født i Kjøbenhavn den 13de November 1651 og døde i Vesterborg paa Laaland den 12te Januar 1712, idet han der var i Besøg hos Præsten, Mag. Jan Pedersen Samuel, som var hans Svigersøn, gift med hans Datter Charlotte Sophie. Han døde i Hospitalet, »hvor han for større Roligheds Skyld havde lagt sig«. Sin Uddannelse havde han faaet helt paa Tysk. I nogle Aar gik han i Skole i Flensborg, kom saa paa et Gymnasium i Danzig og derfra til Akademiet i Königsberg. 1672 blev han Hovmester i Kjøbenhavn for Gehejmerraad von Stöckens Børn, 1675 blev han Feltpræst, 1676 Præst i Nienbroch i Stormarn, 1684 tysk Hofprædikant i Kjøbenhavn, 1695 Professor i Theologien ved Ridderakademiet sammesteds, den 27de Januar 1700 blev han af Kong Frederik den 4de udnævnt til Dr. theol., og den 20de Oktober 1703 kaldet til Biskop i Fyen.

Da han kom til Odense, gjorde han Vanskeligheder ved Modtagelsen af Bispearkivet, og besværede sig over den Forfatning, i hvilken de offentlige Stiftelsers Regnskabsvæsen befandt sig. Det gav Anledning til langvarige og vidtløftige Forhandlinger, og der blev udtalt temmelig haarde Domme om ham. J. Bircherod skrev i sine Dag-

bøger under 2den Juni 1708: »Loci Episcopus Dr. Chr. R. Müller gav mig in domo mea materna en Visit paa 3 Timers Tid. Han fortalte mig med veemodige Gebærder adskillige sine Viderværdigheder særdeles med de actiones forenses, i hvilke han var indviklet. Men gid han ikke havde ved onde Raadføreres Tilskyndelse forvoldet sig selv en stor Del deraf.« Og flere Steder i Bircherods Dagbøger forekomme ret skarpe Udtalelser om Biskoppen. Bloch omtaler i sin fyenske Geistligheds Historie ogsaa Sagen og siger: »Biskoppens Optræden skaffede ham mange Fjender, hvilke kunde gjøre ham det broged nok, saa meget mere som han ikke just var saa lykkelig af Naturen i at udrede sig af Vanskeligheder, heller ikke saa dreven i verdslige Sager, som behøvedes. Og som han ej heller var det danske Sprog ret mægtig, bragte det ham og paa sine Visitatzer adskillige Chicaner.«

Følgende Synodal-Monita fra 15de April 1706 — de eneste, jeg fra hans Bispetid kjender — ere i sig selv ret interessante, de ere i mange Henseender, ogsaa især med Hensyn til det sproglige, meget forskjellige fra Kingos. Jeg anfører dem saadan, som jeg har dem i en skreven Bog, og de kunne vel være et lidet Bidrag til en Karakteristik af Manden.

I. Anlangende Confirmation for de unge efter primitivæ ecclesiæ ritum, da haver Clariss. Dni Præpositi med Patronis og Præsterne sig derom flittig at erkynde, om samme ritus sig allevegne vil lade introducere, og om nogen obstacula derimod forevendes, og saa mig det at tilkjendegive, at jeg siden, efter at jeg haver confereret med de andre Biskopper derom, med dem kan søge Hans Kongelige May^{sts} Bevilling allernaadigst dertil.

II. Saasom her gaar et almindelig Lande-Rye om endel Præsters onde og forargerlige Liv og Levnet, da har Dni Præpositi sig at bespørge, hvem samme ere, om de ellers ikke ere bekjendte, og da alvorligen paaminde dem til Bedring. Men hvis da slige Formaninger intet hos dem

kan effectuere, og de bliver ved i deres Forargelse, da har Dni Præpositi mig det at tilkjendegive, at jeg kan skjønne, hvad jeg efter mit Embeds Pligt dermed haver at gjøre.

III. Anlangende Helligdags Brøde imod Loven af dem, som i en eller anden Maade overtræder Sabbaten, da vil Øvrigheden hver paa sit Sted derom af Provsterne paa-mindes, at de saadanne Bøder strax exequerer, og befindes da enten Øvrigheden nachlessig med sin Execution, eller den skyldige modtvillig til at give, hvad ham for sin For-seelse er paalagt, skal Provsterne det til mig referere, som da ved Stiftsbefalingsmanden til de Vedkommende agter derom Befaling at skaffe.

IV. Haver og Provsterne hver i sit Herred at tilholde sine underhavende Præster og Degne, at de i deres Klæde-dragt distinguerer sig fra verdslige Folk, og ihvorvel der kan være en Forskjel, naar de findes paa deres Rejse, og i deres Embede, saa skal de dog altid bære saadanne Klæder og Kraver, som det deres christelige Stand vedbør.

V. Om en Uniformité i Præsternes Introduction at ramme, da vil den alene være ret, som er vedtagen i Kjøbenhavn, at Provsterne sætter dem ind, naar de i samme Kirke først har prædiket og læst introducendi Kongebrev og min udgivne Collatz, hvorefter bør forholdes.

VI. Angaaende Freds-Klokken paa Landsbyer at ringe, da har Præsterne den Anstalt at gjøre, at hvor ikkun ét Sogn er, og Degnen boer i Byen hos Kirken, da ringer han selv. End boer Degnen i en anden By, hvor Kirken ikke er, saa skal han dog selv bestille en vis Mand ved Kirken, der ringer, at ingen Tid bliver forsømt. Det samme er og at forstaa, hvor flere Sogner ere annecterede, da ringer Degnen selv i det Sogn, han boer, og i Annexet haver en vis Mand, der ringer for ham.

VII. Om Kimen paa de høje Festdage, derom skal Degnene af Præsterne advares, at de gjøre det efter Ri-tualens Indhold, og hvor Annex er, kimer Bønderne selv. Men hvis enten Bønderne eller Proprietairerne skulde ville

sætte sig derimod, da skal saadant mig refereres, som da ved Stiftamtmanden agter derom til Vedkommende Befaling at forskaffe.

VIII. Om Børnenes Information af Degnene under Assistance af Præsterne, da skal Præsterne derom af Provsterne paamindes, at de saa tit eller mest muligt er, assisterer Degnene. Men er flere Sogner annecterede, da skal Præsten hver anden Gang ved Informationen i Hoved-Sognet være overværende, og hver anden Gang i Annexet. Degnene skal og af Præsterne tilholdes at holde rigtig Register og Mandtal over den store og liden Ungdom, som skal informeres, og antegne deres Navne, der forsømmer, at Præsterne kan formaa dem til at blive tilstæde. Men hvis nogen ikke agter Præstens Formaninger, da skal han, naar saadanne kommer til ham i Skriftestolen og tituberer i deres Børnelærdom, vise dem tilbage, indtil de af Præsten og Degnen har ladet sig undervise, at de værdig kan admitteres.

IX. Som og mange løber ud af Kirken, enten saasnart Præsten gaar af Prædike-Stolen, eller og førend den ganske Tjeneste er forrettet, da skal Præsterne af Provsterne tilholdes, at de Menigheden alvorligen paaminder, at de blive tilstæde indtil Præsten gaar af Kirken. Findes nogen derimod opsetzige, da skal Præsterne derom med Proprietairerne conferere, at saadanne bliver tilbørligen straffede med Penge-Mulct til de fattige, dog er herved at mærke, at gamle og svage Folk saa og frugtsommelige Qvinder og de, som have smaa diende Børn hjemme eller og syge Folk, som de skal hastig hjem til, vorder exciperet.

X. Skal og være en Skifte-Protokol hos Præsten i hvert Herred, hvortil Herredsbrødrene hver skal lægge noget, at den bliver lovlig indrettet, hvor den ikke allerede er, og naar den gamle er fuldskreven, da en ny iligemaade af Præsternes Sammenlæg forfærdiges.

XI. Om latinsk Messe for Alteret paa Højtids-Dagene, eller om de sædvanlige Psalmers Begyndelse af Præsterne,

derom skal de af Dnis Præpositis advares, at de holder en Uniformité med Vor Frue Kirke i Kjøbenhavn.

XII. Hvor det hid indtil har været i Brug paa Landet at holde Bede-Timer Morgen og Aften, da paamindes Præsteskabet af Provsterne at holde slig gudelig Devotion vedlige.

XIII. Endelig vil og Provsterne Præsterne paaminde, at de ingenlunde tilstæder paa Landet Trolovelser at ske for Prædiken, men efter, at ikke Gjæsterne skal komme drukne i Kirken, som ellers var at befrygte. Hvor Trolovelsen skal og bør ske, kan ses af Ritualen, og derefter forholdes.

Og saavidt blev da i samme Synodo sluttet, hvorefter enhver af Clariss. Dnis Præpositis med Præster og Degne sig haver at rette.

Bloch nævner i sin Præstehistorie, at Biskop Müller havde forfattet et tysk Vers, som findes bag i Buchs Ligprædiken over Cort Henrich Merker Hafn. 1672. At Biskoppen slet ikke var saa ringe som tysk Salmedigter, fremgaar af to Salmer af ham, som findes i en i Kjøbenhavn 1719 udkommen tysk Salmebog. Samme Salmebog har følgende lange Titel: »Gott ergebener Seelen Heilige Übung der Gottseeligkeit, oder Geistreiches Neues Gesang-Buch, Darinnen Ein schöner Vorrath auserlesener Alter und Neuer Lieder sowohl D. Martini Lutheri und anderer andächtigen Lehrer, als auch der neuesten Auctorum ihre zu finden. Welchen noch Eine Tägliche Gewissens Prüfung, einige Sonn- und Fest-Tags Andachten nebst andern geistlichen Betrachtungen und gebethen beigefügt worden. Copenhagen und Leipzig bey Johann Christian Roth 1719.«

I Salmebogen, der ikke er meget nøjagtig i Angivelsen af Forfatterne til Salmerne — især de ældre (Salmen: »Zion klagt mit Angst und Schmerzen« har t. E. Underskriften M. O. (Martin Opitz), men den er af Johann Heer-

mann), findes som Nr. 4 en Morgensalme: »Wer ist dein erwachtes Kind?» og som Nr. 15 en Aftensalme. Under begge staa Bogstaverne C. R. M., og de skulle, som Wetzel i sine *Analecta hymnica*, Gotha 1752—1755 II S. 353, har oplyst, betyde Christian Rudolph Müller.

Aftensalmen — anført med Salmebogens Ortografi — lyder saadan:

1. Der Tag hat sich geneiget,
Der abend bricht heran,
Gott hat mir gnad erzeiget,
Mehr als ich sagen kann,
Vor aus an diesen tage,
Da er vor allem leyd,
Vor unglück, noth und plage
Mich väterlich befreyt.

2. Nichts ist auf dieser erden,
Das da beständig bleibt,
Ja selbst der mensch musz werden
Wie asche, die verstäubt,
Gott bleibt nur, und mein hoffen
Erstirbet nimmer nicht;
Sein vaterhertz bleibt offen,
Mein fels der zuversicht.

3. Dem hab ich mich ergeben
In dieser argen welt,
Da sonst mein eitles leben
In sünd und straffe fällt,
Ich wär auch längst erlegen,
Wenn nicht des höchsten hand
Von allen meinen wegen
Das unglück abgewand.

4. Vergib mir, HErr, aus gnaden
Die schuld und missethat,
Damit mein hertz erladen,
Das dich erzürnet hat.
Wilt du zur rechnung gehen,
Wo werd ich sündler frey?
Ich will gar gern gestehen
Das ich verloren sey.

5. Mein richter sey mir gnädig,
Der du auch vater heist,
Sprich mich von sünden ledig,
Gib mir den heiligen geist,
Und dann nach deinem willen
Mein thun und lassen führ,
Auf dasz mich mög' erfüllen
Was du verlangst von mir.

6. Mein leib und seel zum pfande,
Und alles was ich hab
In diesem pilger-lande,
Es ist doch deine gab,
In deiner vater-pflege
Steht meine sicherheit,
Da find ich auf dem wege
Den weg zur seeligkeit.

7. Aus meines hertzens grunde
Sag ich dir lob und dank
In dieser abendstunde
Dazu mein lebenlang.
Nimm was ich gläubig singe,
Mein pilger-danck-lied hin,
Bisz ich ein bessers bringe
Dort, wenn ich bürger bin.

Det er muligt, at en ældre Salme (i en Greifswalder Salmebog fra 1597): »Der Tag hat sig geneiget, die Nacht herfür itzt gaht«, har ligget til Grund for Biskop Müllers Salme. I hvert Fald findes de fire første Linier af Slutningsstrofen ordlydende i den ældre Salme. Müllers Salme er dog i det hele taget meget forskjellig fra den ældre og røber en ret selvstændig Opfattelse, hvorfor den ogsaa kan tjene til at karakterisere ham.
